

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد گچساران

دانشکده علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی
پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد. M.A.

رشته تحصیلی: الهیات و معارف اسلامی
گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی فقهی، حقوقی آیات الاحکام ارتداد با تکیه بر تفاسیر شیعه و سنی

استاد راهنما:

دکتر محمد شفیعی

پژوهشگر:

طاهره دستاران

تابستان ۱۳۹۸

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد گچساران

دانشکده علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد M.A.

رشته تحصیلی: الهیات و معارف اسلامی

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی فقهی، حقوقی آیات الاحکام ارتداد با تکیه بر تفاسیر شیعه و سنی

هیأت داوران

۱- دکتر محمد شفیعی

۲- دکتر ارسالان کوشا

۳- دکتر رقیه ابراهیمی زاد جویمی

پژوهشگر:

طاهره دستاران

تابستان ۱۳۹۸

کلیه حقوق برگرفته از نتایج مطالعات ابتکارات و نوآوری های این پایان نامه (رساله) متعلق به دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران است.

استاد راهنما: دکتر محمد شفیعی

باسمه تعالی

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب طاهره دستاران دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته الهیات-فقه و مبانی حقوق اسلامی که در تاریخ ۱۳۹۸/۰۵/۲۱ از پایان نامه خود تحت عنوان « بررسی فقهی، حقوقی آیات الاحکام ارتداد با تکیه بر تفاسیر شیعه و سنی» با کسب نمره ۱۷ و درجه خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه/ رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و.....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه/ رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و.... از این پایان نامه را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: طاهره دستاران

تاریخ و امضاء: ۱۳۹۸/۰۵/۲۱

معاونت پژوهش و فناوری

بنام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاباری از خداوند سبحان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه‌امیت جایگاه دانشگاه در اعلمای فرهنگ و تمدن بشری، ماد انشویان و اعضا هیأت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متقدمی گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل برائت: التزام بر برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه‌ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به سائبه های غیر علمی می آلاینند.

۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.

۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.

۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.

۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.

۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

زیباترین واژه‌های زندگی ام

پدرم؛

که خدنگ قامتش به بهای سربلندیم خمیده به او که هر چه بودم و هستم از اوست.

مادرم؛

که مرا به شیوه جان پرورد. به او که وجودم برایش رنج است و وجودش برایم همه مهر.

تقدیم به همسرم؛

اسوه متانت و شکیبایی

سپاسگزاری

با سپاس از ایزد منان که پرتو لطفش همواره بر ما سایه افکنده و با تشکر فراوان از زحمات بی دریغ همسر بزرگوارم و استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر محمد شفیع‌ی که مرا در این پژوهش یاری نمودند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده

فصل اول: کلیات تحقیق

۳	۱-۱-مقدمه
۴	۲-۱-بیان مسئله
۵	۳-۱-اهمیت و ضرورت تحقیق
۵	۴-۱-اهداف تحقیق
۵	۱-۴-۱-هدف کلی
۵	۲-۴-۱-اهداف آرمانی
۶	۲-۴-۱-اهداف کاربردی
۶	۵-۱-پرسش های تحقیق
۶	۱-۵-۱-سوالات اصلی
۶	۲-۵-۱-سوالات فرعی
۶	۶-۱-فرضیه های تحقیق
۶	۱-۶-۱-فرضیه های اصلی
۷	۲-۶-۱-فرضیه های فرعی
۷	۷-۱-روش تحقیق
۷	۸-۱-ساختار تحقیق

فصل دوم: ادبیات و پیشینه ی تحقیق

۹	۱-۲-ادبیات تحقیق
۹	۱-۱-۲-مفاهیم
۹	۱-۱-۱-۲-آیات
۹	۲-۱-۱-۲-آیات الاحکام
۱۰	۱-۲-۱-۱-۲-تعداد آیات الاحکام
۱۱	۳-۱-۱-۲-مفهوم شناسی واژه ارتداد
۱۱	۱-۳-۱-۱-۲-معنی لغوی ارتداد
۱۲	۲-۳-۱-۱-۲-مفهوم ارتداد در قرآن کریم
۱۴	۳-۳-۱-۱-۲-مفهوم ارتداد در فقه

۱۵	۲-۱-۱-۳-۴- مفهوم ارتداد در روایات.....
۱۵	۲-۱-۱-۳-۴- مفهوم ارتداد در روایات اهل سنت.....
۱۶	۲-۱-۱-۳-۴- کاربرد ارتداد در معنی اصطلاحی خود نزد اهل سنت.....
۱۷	۲-۱-۱-۳-۴- کاربرد معنی اصطلاحی ارتداد در روایات شیعه.....
۱۷	۲-۱-۱-۳-۴- کاربرد مولفه های معنایی ارتداد در روایات ارتداد صحابه.....
۱۸	۲-۱-۱-۴- آزادی عقیده و ارتداد.....
۲۰	۲-۱-۱-۵- فقه.....
۲۰	۲-۲- پیشینه تحقیق.....

فصل سوم: بررسی فقهی، حقوقی ارتداد در مذاهب اسلامی

۲۴	۳-۱- بررسی انواع مرتد.....
۲۴	۳-۱-۱- مرتد فطری.....
۲۵	۳-۱-۲- مرتد ملی.....
۲۵	۳-۲- شروط تحقق ارتداد در مذاهب اسلامی.....
۲۵	۳-۲-۱- بلوغ.....
۲۵	۳-۲-۲- عقل.....
۲۵	۳-۲-۳- اختیار.....
۲۶	۳-۲-۴- علم به مضمون لفظ.....
۲۶	۳-۳- اثبات ارتداد.....
۲۶	۳-۳-۱- شهادت دو مرد عادل.....
۲۶	۳-۳-۲- اقرار در کنار شهود و بینه.....
۲۶	۳-۳-۳- اقرار و اعتراف.....
۲۶	۳-۴- فلسفه مجازات مرتد.....
۲۸	۳-۵- حکم و کیفر ارتداد.....
۲۸	۳-۵-۱- مجازات مرتد در فقه امامیه.....
۲۸	۳-۵-۱-۱- کیفرهای مرتد فطری از نظر امامیه.....
۲۹	۳-۵-۱-۲- کیفرهای مرتد ملی از نظر امامیه.....
۳۰	۳-۵-۱-۳- دیدگاه و احکام فقهای امامیه.....
۳۳	۳-۵-۲- مجازات مرتد در فقه مذاهب اهل سنت.....
۳۳	۳-۵-۲-۱- کیفرهای مرتد از نظر حنفیه.....
۳۳	۳-۵-۲-۱-۱- کیفرهای مرد مرتد از نظر حنفیه.....
۳۵	۳-۵-۲-۱-۲- کیفرهای زن مرتد از نظر حنفیه.....

۳۵ کیفرهای مرتد از نظر مالکیه	۲-۲-۵-۳
۳۶ کیفرهای مرتد از نظر شافعیه	۳-۲-۵-۳
۳۷ کیفرهای مرتد از نظر حنابله	۴-۲-۵-۳
۳۹ خلاصه	۱-۴-۲-۵-۳
۴۰ مجازات ارتداد در احادیث پیامبر(ص)	۳-۵-۳
۴۰ حدیث محاربین عکلی و عرنیه	۱-۳-۵-۳
۴۱ حدیث مربوط به اسباب مهدور الدم بودن مسلمان	۲-۳-۵-۳
۴۲ حدیث «مَنْ بَدَلَ دِينَهُ فَأَقْتُلُوهُ» (رواه البخاری و مسلم)	۳-۳-۵-۳
۴۵ احکام فقهی ارتداد	۶-۳
۴۵ احکام فقهی ارتداد در نکاح	۱-۶-۳
۴۷ حکم مرتد فطری	۲-۶-۳
۵۱ حکم کودکی که یکی از والدینش مسلمان هستند	۳-۶-۳
۵۱ حکم مرتد ملی	۴-۶-۳
۵۳ حکم زن مرتد	۵-۶-۳

فصل چهارم: بررسی آیات الاحکام ارتداد

۵۶ آیاتی که لفظ «ارتداد» در آنها ذکر شده	۱-۴
۵۶ آیه اول	۱-۱-۴
۶۰ آیه دوم	۲-۱-۴
۶۱ نکات آیه	۱-۲-۱-۴
۶۲ اقسام تقیّه	۲-۲-۱-۴
۶۳ آیه سوم	۳-۱-۴
۶۴ آیه چهارم	۴-۱-۴
۶۸ تفاوت ماهوی ارتداد با آزادی دینی	۱-۴-۱-۴
۶۸ تفاوت ماهوی ارتداد با صرف تغییر عقیده	۲-۴-۱-۴
۶۹ گروه دوم، آیاتی که معنای ارتداد در آنها ذکر شده است	۲-۴
۶۹ آیه اول	۱-۲-۴
۷۱ آیه دوم	۲-۲-۴
۷۲ آیه سوم	۳-۲-۴
۷۳ آیه چهارم	۴-۲-۴
۷۴ آیه پنجم	۵-۲-۴
۷۶ خلاصه	۳-۴

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها

- ۵-۱- نتیجه گیری ۷۸
- ۵-۲- پیشنهادها ۸۱

منابع و مآخذ

- فهرست منابع فارسی ۸۳

چکیده

گستره مفهومی واژه ارتداد در قرآن کریم عامتر از مفهوم ارتداد فقهی است و از حیث سیاق و ترکیب عبارات با ذکر قیود شرطی در پارهای از آیات نیز جنبه حکمی می‌یابد. از این رو، برخی از مفسران فریقین با استناد به اطلاقات ادله توبه بر این باورند که توبه مرتد مطلقاً مجاز است و اقتضا دارد که مورد پذیرش واقع شود و این اطلاق اعم از آن است که مرتد به معنای فطری باشد یا ملی و یا ارتداد از جانب مذکر باشد یا مؤنث و یا آنکه کفر وی با نیت یا با گفتاری کفرآمیز و یا با کاری کفرآور محقق شود. لکن گروهی دیگر از مفسران فریقین قائل به تفصیل شده‌اند. از آنجا که منشأ اصلی اختلاف در صدور احکام ارتداد که مترتب بر مجازات‌های دنیوی و اخروی است، هم می‌تواند ناشی از اختلاف مبنایی باشد و هم ریشه در شیوه استنباط از آیات مربوطه داشته باشد، این پژوهش با روش توصیفی تحلیلی بر پایه اطلاعات کتابخانه‌ای و اسنادی، در صدد است به بررسی فقهی، حقوقی آیات الاحکام ارتداد با تکیه بر تفاسیر شیعه و سنی بپردازد. بر اساس یافته‌های تحقیق، آیات مربوط به ارتداد به دو گروه تقسیم شود: گروهی که لفظ «ارتداد» در آن ذکر شده و گروه دوم، آیات که لفظ ارتداد در آنها وارد نشده و لکن معنای ارتداد در این آیات ذکر شده است. خداوند متعال ارتداد را به عنوان یک توطئه و جر یان فتنه‌انگیز برای ایجاد تزلزل در باورهای دینی مسلمانان از سوی دشمنان داخلی و خارجی معرفی می‌کند. با این حال در بیان حکم مبتنی بر مجازات و عقوبت دنیوی ارتداد سکوت اختیار می‌کند و مکافات آن را در صورت عدم توبه با شرایط صحیح به قیامت موکول می‌نماید.

واژگان کلیدی: آیات الاحکام، ارتداد، تفاسیر شیعه و سنی

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

ارتداد یکی از مباحث فقه سیاسی اسلام است که از اهمیت زیادی برخوردار است و آیات و روایات زیادی به آن اشاره دارند. همه مذاهب اسلامی، ارتداد را جزء جرم های موجب مجازات دانسته اند، اما برخی از مذاهب فقهی اسلامی ارتداد را جزء حدود برشمرده اند و برخی هم واژه تعزیر را برای آن مناسب دانسته اند. احکام مرتد بخشی از مباحث مسلم حقوق جزا در فقه اسلام محسوب میگردد. مسئله حکم ارتداد در میان فقهای شیعه و سنی مورد اتفاق بوده و کسی درباره مجازات مرتد چون قتل، حبس ابد (برای زن)، مصادره اموال و جدایی از همسر تردید نکرده است. روشن است چنین احکامی نقش بازدارندگی دارد و اگر کسی نسبت به عقیده اسلامی تردید پیدا کرد و یا با بررسیهایی به این عقیده و نظر رسید که اسلام یا عقاید مهم اسلامی درست نیست (به نظر خودش)، در این صورت فرد یا باید در ظاهر تظاهر و ریا کند و در باطن این شبهه را نگه دارد و یا این شبهه را به بیرون منتقل کند و کسانی به او پاسخ دهند. اگر فضای برخورد با شبهه و اشکال تنگ باشد و خطر جانی برای شخص مطرح باشد، امکان طرح شبهه و اشکال پدید نخواهد آمد و هیچگاه به شبهات پاسخ داده نخواهد شد و فرهنگ ریا و نفاق در جامعه رواج پیدا خواهد کرد. بحث مرتد و ارتداد در کتابهای روایی و کتابهای فقهی در یک باب معین و مشخص بیان نشده به طوری که احکام مرتد در کتاب حدود و برخی در کتاب نکاح، و برخی در کتاب ارث و دیگر ابواب فقهی مطرح شده است و در کتابهای حدیث نیز همین گونه است. امروزه مسئله آزادی عقیده، تبدیل به شعار بسیاری از محافل سیاسی و به خصوص ابر قدرت های جهان شده است. جدا از بحث واقعیت بخشیدن به این شعارها یا صرف ادعا بودن آنها، مجازات های سنگین مرتد در فقه اسلامی بهانه ای به دست قدرت های سیاسی داده است تا با خرده گیری و استخفاف این قوانین، برساحت مقدس اسلام بتازند. قابل تأمل است بدانیم فضای موجود در طرفداری از حقوق بشر و شعار آن، ظاهراً چنان نفوذی داشته است که قانون گذار قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۷۰ را واداشته است تا در ضمن بازنویسی «کتاب الحدود و التعزیرات» از ذکر بخش احکام مرتد صرف نظر کند. لذا تبیین دیدگاه اسلام که برگرفته از قرآن و سنت نبوی است، در زدودن برخی از شبهات و نشان دادن این حقیقت که اسلام دین رحمت و رأفت است، جهت پاسخ به بهانه جویی های دشمنان لازم و ضروری به نظر می رسد.

۱-۲- بیان مسئله

قرآن کریم که در مدت بیست و سه سال به تدریج بر قلب پیامبر اکرم(ص) نازل گردیده و بدون کم و کاست در اختیار جامعه اسلامی قرار گرفته است، اولین و محکم ترین منبع استنباط و استخراج فرهنگ و معارف اسلامی است. قرآن کریم در تمام حوزه های مورد نیاز بشر سخن گفته و با بیانی شیوا، عالی ترین مطالب را در زمینه های اعتقادی، اخلاقی و عملی در اختیار انسان ها قرار داده است. بخش قابل توجهی از آیات قرآن کریم در مقام بیان وظایف عملی فردی و اجتماعی می باشد که از آنها به « آیات الاحکام» تعبیر شده است. آیات الاحکام یا به تعبیری دیگر، فقه القرآن، به آیتی از آیات قرآن اطلاق می شوند که در آنها حکم فقهی بیان شده یا بتوان از آنها حکمی فقهی را استخراج و استنباط کرد. (معینی، ۱۳۷۶: ۱؛ فاکر میبیدی، ۱۳۸۳: ۴۱)

به عبارت دیگری، آیات الأحکام، از آن نوع آیات نورانی قرآن مجید بحث و گفتگو می کنند که حکمی از احکام عملی شریعت را دربر داشته باشد، و تعداد آنها در قرآن مجید طبق نظر مشهور حداکثر به ۵۰۰ مورد می رسد گرچه به یک معنی، تمام آیات قرآن مجید، در واقع امر، آیات الأحکام می باشند. ولی امروزه در اصطلاح فقهای کرام، آیات الاحکام، آن نوع از آیات الهی در قرآن مجید می باشند که یک حکم فرعی فقهی را دربر داشته باشند از منطوق صریح یا از مفهوم موافق یا مخالف آن، حکمی از احکام فقهی استفاده گردد که در روند عمل تکلیفی مکلف، قرار گرفته باشد. بنابراین تعریف عام، آیات الاحکام در پی فروع فقهی و موارد جزئی از اعمال تکلیفی روزانه یا ماهانه یا سالانه او قرار دارد و از لحظه های تکلیف، تا پایان عمر او از وظائف فردی، تربیتی، اجتماعی، قضائی یا جزائی و جنایی و دیاتی او بحث و گفتگو نماید. (حلی، بی تا، ج ۱: ۵).

این بخش از آیات قرآن، دربردارنده ی احکام عملی بندگان بوده و زمینه های گوناگون عبادی، سیاسی، فردی، اجتماعی و مانند آن را شامل می شود؛ این دسته از آیات، از همان عصر نزول مورد توجه مسلمانان قرار گرفتند و مسلمانان برای درک و فهم وظایف خود به آنها مراجعه و استناد می کردند. مبحث آیات الاحکام از دیر باز مورد توجه فقها بوده و در استنباط احکام شرعی مورد استفاده قرار گرفته به طوری که در بین فقها به عنوان مهمترین منبع بوده است. از جمله مباحث آیات الاحکام، مبحث «ارتداد» می باشد که مسائل مستحدثه فروانی در این دوره و عصر دارد. ارتداد یکی از مباحث فقه سیاسی اسلام است که از اهمیت زیادی برخوردار است و آیات و روایات زیادی به آن اشاره دارند. همه مذاهب اسلامی، ارتداد را جزء جرم های موجب مجازات دانسته اند، اما برخی از مذاهب فقهی اسلامی ارتداد را جزء حدود برشمرده اند و برخی هم واژه تعزیر را برای آن مناسب دانسته اند. احکام مرتد بخشی از مباحث مسلم حقوق جزا در فقه اسلام محسوب می گردد. مسئله حکم ارتداد در میان فقهای شیعه و سنی مورد اتفاق بوده و کسی درباره مجازات مرتد چون قتل، حبس ابد (برای زن)، مصادره اموال و جدایی از همسر تردید نکرده است. روشن است چنین احکامی نقش بازدارندگی دارد و اگر کسی نسبت به عقیده اسلامی تردید پیدا کرد و یا با بررسیهایی به این عقیده و نظر رسید که اسلام یا عقاید مهم اسلامی درست نیست (به نظر

خودش)، در این صورت فرد یا باید در ظاهر تظاهر و ریا کند و در باطن این شبهه را نگه دارد و یا این شبهه را به بیرون منتقل کند و کسانی به او پاسخ دهند. اگر فضای برخورد با شبهه و اشکال تنگ باشد و خطر جانی برای شخص مطرح باشد، امکان طرح شبهه و اشکال پدید نخواهد آمد و هیچگاه به شبهات پاسخ داده نخواهد شد و فرهنگ ریا و نفاق در جامعه رواج پیدا خواهد کرد. در همین راستا تبیین دیدگاه اسلام که برگرفته از قرآن و سنت نبوی است، در زدودن برخی از شبهات و نشان دادن این حقیقت که اسلام دین رحمت و رأفت است، جهت پاسخ به بهانه‌جویی‌های دشمنان لازم و ضروری به نظر می‌رسد. در همین راستا برآن شدیم با روش توصیفی-تحلیلی بر پایه اطلاعات کتابخانه‌ای به بررسی فقهی، حقوقی آیات الاحکام ارتداد با تکیه بر تفاسیر شیعه و سنی بپردازیم.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

ارتداد از موضوعاتی است که در شرایط گوناگون فرهنگی و اجتماعی، دارای اشکال مختلفی است مثلاً: گاهی ارتداد در حد شک و تردید در اصول عقاید است و گاه به نفی و انکار آن‌ها می‌انجامد؛ گاه، شخص مرتد در اثر جهل و نادانی به انکار می‌پردازد و گاه با علم و آگاهی از قبول حق سرباز می‌زند؛ گاه، جنبه‌ی شخصی داشته و گاه به شکل گروهی و جمعی انجام می‌شود؛ گاه ریشه‌های فکری داشته و از شبهات برمی‌خیزد و گاه ناشی از جریانات سیاسی است؛ گاه ارتداد در دوران تأسیس جامعه‌ی اسلامی و گاه در زمان تثبیت صورت می‌گیرد؛ گاه مرتد در میان مسلمانان و فضای اسلام رشد یافته و گاه در میان کفار زندگی کرده و تأثیر پذیرفته است؛ گاه ارتداد در عصر حاکمیت اسلام است و گاه در زمان قبض ید حاکم اسلامی؛ گاه مرتد با اقدامات عملی اهانت‌آمیز، ارتداد خود را آشکار می‌کند و گاه با بحث‌های علمی و... از طرفی، امروزه مسئله آزادی عقیده، تبدیل به شعار بسیاری از محافل سیاسی و به خصوص ابر قدرت‌های جهان شده است. جدا از بحث واقعیت بخشیدن به این شعارها یا صرف ادعا بودن آنها، مجازات‌های سنگین مرتد در فقه اسلامی بهانه‌ای به دست قدرت‌های سیاسی داده است تا با خرده‌گیری و استخفاف این قوانین، بر ساحت مقدس اسلام بتازند. قابل تأمل است. بنابراین مراجعه به آیات قرآن کریم به عنوان اصل و اساس دین و پاسخ به چنین شبهاتی لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۴- اهداف تحقیق

۱-۴-۱- هدف کلی

بررسی فقهی، حقوقی آیات الاحکام ارتداد با تکیه بر تفاسیر شیعه و سنی

۱-۴-۲- اهداف آرمانی

۱- تبیین و بررسی احکام ارتداد و بررسی مسائل و فروع آن از منظر فقه

۲-تبیین و تشریح آیات الاحکام ارتداد در جهت شفاف سازی و شبهات وارده.

۱-۴-۲-اهداف کاربردی

- ۱-تبیین مفهوم ارتداد
- ۲-شناسایی آیات الاحکام ارتداد و بیان احکام آنها
- ۳-بررسی نظرات مفسران شیعه و سنی پیرامون مبحث ارتداد
- ۴-بررسی شبهات پیرامون ارتداد و پایخ به آنها
- ۵-بررسی مولفه های معنایی ارتداد در قرآن کریم، فقه و روایات

۱-۵-۵-پرسش های تحقیق

۱-۵-۱- سوالات اصلی

- ۱-از منظر آیات قرآن ارتداد به چه معنایی کار رفته و چه جایگاهی دارد؟
- ۲-آیا مفسران و فقهای شیعه، ارتداد را بر موردی معین تطبیق داده اند و همگان از آن یک حکم خاص استفاده کرده اند؟

۱-۵-۲- سوالات فرعی

- ۱-از منظر آیات قرآن کریم مولفه های فقهی معنای ارتداد کدامند؟
- ۲-جایگاه ارتداد در میان مفسران شیعه و سنی به چه صورتی است؟
- ۳-راههای اثبات مسئله ارتداد کدامند؟

۱-۶-۶- فرضیه های تحقیق

۱-۶-۱- فرضیه های اصلی

- ۱-کلمه ارتداد بارها در قرآن به کار رفته و به معنای برگشت از دین مطرح شده و آیات قرآن نیز آن را تایید و لزوم مجازات آن را پذیرفته است.
- ۲-در خصوص مبحث ارتداد، آیاتی که همه فقها و مفسران از آن یک حکم خاص استفاده کرده و همگان آن را بر موردی معین تطبیق داده باشند، وجود ندارد.

۱-۶-۲- فرضیه های فرعی

- ۱- از منظر آیات قرآن کریم، سه مولفه: ایمان اولیه، کفر بعد از ایمان و نشان دادن این کفر با فعل یا قول از جانب فرد مرتد، را برای ارتداد به معنی فقهی در نظر گرفت.
- ۲- همه ی مذاهب اسلامی، اعم از شیعه و اهل سنت ارتداد را از جرم های موجب مجازات دانسته اند، تنها تفاوت در این است که برخی از فقهاء، ارتداد را از حدود و برخی دیگر تعزیر را برگزیده اند.
- ۳- از جمله راههای اثبات ارتداد می توان به، شهادت دو مرد عادل، اقرار و اعتراف اشاره کرد.

۱-۷- روش تحقیق

مراد از روش شناسی تحقیق این است که مشخص کنیم چه روش تحقیقی برای بررسی موضوع پژوهش لازم است. انتخاب روش انجام تحقیق بستگی به اهداف و ماهیت موضوع پژوهش و امکانات اجرایی آن دارد. هدف از انتخاب روش تحقیق آن است که محقق مشخص نماید چه شیوه و روشی را اتخاذ نماید تا او را هر چه دقیق تر، آسان تر، سریع تر و ارزان تر در دستیا بی به پاسخ هایی برای پرسش تحقیق کمک کند. روش تحقیق با توجه به سه ملاک تعیین و تقسیم می شود. اول: براساس هدف، دوم: بر اساس نحوه گرد آوری داده ها، سوم برحسب نحوه اجرا یا چگونگی انجام تحقیق. پژوهش حال حاضر، با هدف «بررسی فقهی، حقوقی آیات الاحکام ارتداد با تکیه بر تفاسیر شیعه و سنی»، بر اساس هدف جزء تحقیقات بنیادی از نوع نظری، براساس نوع داده ها (نحوه گردآوری داده ها)، توصیفی و برحسب نحوه اجرا از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی می باشد. روش جمع آوری اطلاعات و داده ها در پژوهش حاضر به شیوه اسنادی یا کتابخانه ای است که در آن موضوع مطالعه، سند و متن مکتوب می باشد. در این روش با مطالعه ی کتب فقهی و حقوقی، مقالات و مجلات، سایتها و سیستم های اطلاع رسانی رایانه ای و سایر اسناد مکتوب مانند نقشه و حتی تصویر و فیلم به گرد آوری اطلاعات مورد نیاز می پردازیم. ابزار گرد آوری اطلاعات این تحقیق، بیشتر به صورت مشاهده و مطالعه کتب، نشریات علمی و سایت های مختلف می باشد. روش تحلیل و تجزیه اطلاعات و مطالب این تحقیق به صورت کیفی از نوع توصیفی-تحلیلی بر پایه اطلاعات کتابخانه ای می باشد.

۱-۸- ساختار تحقیق

تحقیق حاضر در پنج فصل: فصل اول، کلیات تحقیق؛ فصل دوم، ادبیات و پیشینه تحقیق؛ فصل سوم، بررسی فقهی، حقوقی ارتداد در مذاهب اسلامی؛ فصل چهارم، بررسی آیات الاحکام ارتداد؛ فصل پنجم، نتیجه گیری و پیشنهادها تدوین گردیده است.

فصل دوم

ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق